CollAn VIII 2009 199-233

New Investigations at Pisidian Tymandos: Results of the Isparta Archaeological Survey

Bilge Hürmüzlü

Keywords: Pisidia, Tymandos, Yassıören, Tumulus, Phrygia

Anahtar Kelimeler: Pisidia, Tymandos, Yassıören, Tümülüs, Phryg

The Isparta Archaeological Survey (henceforth IAS) is a newly founded long-term interdisciplinary research collaboration that began in the summer 2008, under the auspices of the Turkish Ministry of Culture and Tourism, Directorate General Antiquities and Museums[1].

The IAS focuses on the territory situated north of the modern city of Isparta in southwestern Turkey, an area loosely corresponding to northwestern Pisidia (Fig. 1). The project aims to explore this cultural landscape through a coordinated array of research strategies, in particular linking an archaeological survey with the study of inscriptions. The significance of the area, occupying a pivotal position between distinct ancient political and cultural entities, has long been recognized, and the IAS will build on important existing research, much of it occupied specifically with the period of Roman control and the associated cultural imprint. Through a battery of modern archaeological, geophysical, and architectural survey techniques, the IAS will investigate the full cultural profile of the region, focusing on the interaction between the local communities and the various powers that controlled the

1 The Isparta Archaeological Survey (IAS) was founded by members of the Department of Archaeology at Süleyman Demirel University, Isparta (B. Hürmüzlü), by members of the Department of Classics at Case Western Reserve University in Cleveland, Ohio (A. De Giorgi and P. Iversen, the former of whom is now at the Department of Classics at Rutgers University, New Jersey), and members of the Fachhochschule für Technik und Wirtschaft, Berlin (K. Kohlmeyer, A. Weiser). I would like to thank these institutions, as well as the Turkish Ministry of Culture and Tourism and the Suna & İnan Kıraç Research Institute on Mediterranean Civilization, for their generous support. The generous Alexander von Humboldt Foundation Fellowship supported my research at the Martin Luther Universität in Halle and at the Deutsches Archäologisches Institut in Berlin. To these institutions I wish to extend my most sincere thanks.

Pisidia Tymandos Antik Kenti'nde Yeni Araştırmalar: Isparta Arkeolojik Yüzey Araştırması Sonuçları

Isparta Arkeolojik Yüzey Araştırması 2008 yılında oluşturulmuş, uzun soluklu uluslararası ve disiplinler arası yeni bir araştırma projesidir. Bu projenin amacı, Kuzeybatı Pisidia'nın dönemler boyunca karşı karşıya kaldığı kültür alışverişinin tespiti; bölgeye dışarıdan, farklı kültürler aracılığıyla hangi unsurların taşındığının; hangi geleneklerin dönemler boyunca devam ettiğinin ve yerel unsurların bu geleneklerle nasıl kaynaştığının saptanmasıdır. Bunun yanı sıra, Isparta İli kültür envanterinin çıkarılmasına ve kültür varlıklarının envanterlenmesine katkı sağlamak, öncelikli amaçlarımız arasındadır.

Projenin ilk yılında çalışmalar Senirkent İlçesi Yassıören – Tymandos antik kenti ve çevresinde yoğunlaştırılmıştır. Tymandos antik kentini coğrafi konumu yerleşmenin tarihsel ve kültürel gelişimini anlamak için önemlidir. Tymandos antik kenti yüksek dağlarla, batıda Karakuş Dağı, doğuda Sultan Dağı, güneyde ise Beşparmak Dağı ve Barla Dağı ile çevrelenmiştir (Fig. 1). Bu dağlar, Frigya ve Pisidia Bölgeleri arasında doğal bir sınır oluşturmaktadır. Bölge coğrafi olarak Batı Pisidia'dan Eğridir Gölü; Karakuş ve Barla Dağları arasında bulunun konumuyla da merkezi ve güney Pisidia Bölgelerinden ayrılmaktadır.

Tymandos adına antik metinlerde rastlanmamakla birlikte, Hierocles ve Bizans Dönemi piskoposluk listelerinde kentin adı geçmektedir. Yerleşmede ilk araştırmalar Sterrett tarafından 1885 yılında yürütülmüş ve kentin statüsüne ilişkin verilerin elde edildiği yazıt ele geçmiştir. Bunu izleyen çalışmalar Monumenta Asia Minoris Antiqua serileri kapsamında yürütülen çalışmalar çerçevesinde yazıtları yayınlayan Buckler ve Calder, bunların dışında ise Ramsay tarafından devam ettirilmiştir. Son olarak 1980'li yıllardan bu yana M. Özsait tarafından yürütülen yüzey araştırmaları kapsamında kentin tarihsel gelimine ışık tutacak veriler elde edilmiştir.

Araştırmacılar, Tymandos antik kentinin Yassıören kasabasının altında kaldığı hususunda mutabık kalmışlardır. Bununla birlikte, arkeolojik bulgular ve 2008 yılı yüzey araştırmamız sırasında toplanan veriler bölgenin tarihsel gelişimine ve yerleşme alanındaki *longue durée* (sürekliliğe) ilişkin olarak

yeni bilgiler sağlamaktadır. Tymandos ve çevresinde bugüne dek ele geçen yazıtlar M.S. 2 ve 3. yy'a aittir. Bununla birlikte, 2008 yılı yüzey araştırmasında, Tymandos çevresinde yürütülen çalışmalarda elde edilen bulgular kentin, uzun dönemler boyunca yerleşim görmüş olduğunu göstermektedir.

Hitit belgeleri, bölgenin antik dönem coğrafyası hakkında önemli veriler sağlamaktadır. Bu metinlerden hareketle Beyşehir Gölü'nün kuzeydoğusunda kalan bölgenin "Pedaššа" olarak anıldığı anlaşılmaktadır. Bunun dışında, Kuzeybatı Pisidia'da yer alması muhtemel, henüz kesin lokalizasyonu yapılmamış olan "Tummanda" kenti bazı dilbilimciler tarafından, henüz kesin olarak kanıtlanmamakla birlikte, Tymandos ile eşleştirilmektedir. Bu bölgede M.Özsait tarafından yürütülen yüzey araştırmalarında Gençali Höyük ve Yassıören çevresinden toplanan seramikler de bölgenin Geç Bronz Çağ'da bir yerleşim alanı olduğuna işaret etmektedir. Tymandos antik kentinin bu dönemde konumu ve nasıl bir yerleşim alanına sahip olduğuna ilişkin veriler oldukça kısıtlıdır ve henüz araştırılmaya muhtaçtır. Bununla birlikte, Tymandos toponyminin Yunanca olmayan ve muhtemelen de yerel bir kaynaktan geldiğini de vurgulamak gerekir. Nitekim Pisidia Bölgesi'nin Phryg ve sonrasında da Lydia egemenliği altına girdiğini kanıtlayan veriler söz konusudur.

Tymandos antik kentinin yaklaşık olarak 10 km kuzeyinde yer alan Ulaş Tepe ile Demirliönü mevkiinde "black on red" ve "streaked ware" olarak adlandırılan ve M.Ö. 7. ve 6. yy'da üretilmiş Phryg – Lydia tipi seramik parçalarına rastlanmıştır (Fig. 44a-d). Çok sayıda kayaya oyulmuş mezarın tespit edildiği Ulaş Tepe Geç Lydia Dönemi'ne (Greko-Pers Dönemine) ait Bin Tepelerde karşımıza çıkan bazı mezarları andıran yapıları Kuzeybatı Pisidia'da Phryg – Lydia kültür etkisinin varlığına işaret etmeleri bakımından önem taşır (Fig. 42). Bu alandan Geç Hellenistik ve Roma Dönemi'ne ait seramik parçalarının da toplanmış olduğunu belirtmek gerekir. Bu bölge muhtemelen uzun dönemler boyunca mezarlık alanı kullanılmış olmalıdır.

Tymandos Antik kenti çevresinde karşılaşılan Arkaik Dönem'e ait yukarıda sözü edilen buluntular tekil örnekler olarak kalmamaktadır. Delipınar mevkiinde Isparta Müzesi tarafından tescil edilmiş olan ve "Delipınar Tümülüsleri" olarak anılan yan yana konumlanmış iki tümülüs yer almaktadır (Fig. 29). Delipınar 1 ve 2 no.lu tümülüslerinin her ikisi de kayalık bir yükseltide bulunmaktadır. Bu durumda Delipınar tümülüslerinin mezar odalarının ve dromoslarının ana kayaya oyularak yapılmış olması yüksek olasılıktır. Ana kayanın oyulması sonucu elde edilen bu yapıların üzerleri büyük dere taşları ve toprakla yığma bir tepe haline getirilmiş olmalıdır. Tümülüslerin

üzerinde ve çevresinde tarihlemeye elverişli bir buluntuya rastlanmamıştır. Ancak, bu alandan bulundukları tespit edilen ve halen Isparta Müzesi'nde sergilenen Anadolu-Pers Dönemi'ne ait M.Ö. 6. yy stelleri bu tümülüslerin de aynı döneme ait olabileceğini akla getirmektedir. Her iki stel İon tipine ait anthemion başlıklı örneklerdir.

Delipınar bölgesi oldukça geniş ve kayalık bir arazidir (Fig. 29). Bu kayalık yükseltide küçük taşlarla örtülü iki tümülüs ve bir kaya mezarlık alanı tespit edilmiştir (Fig. 31-36). Tümülüs 5/1'de karşılaşılan kaçak kazı çukuru, mezar dromosu ile mezar odasının birleştiği yere denk gelmiştir. Bu tümülüs, anlaşıldığı üzere ana kayanın yontulması ile oluşturulmuştur. Burada hem mezar odası hem de dromos ana kayanın şekillendirilmesiyle oluşturulmuştur. Tümülüsün girişi (dromos) batı yönündendir (Fig. 32 ve 33). Sonuç olarak, 2008 yılı yüzey araştırması Delipınar Mevkisi'nin M.Ö.6. yy'dan itibaren ve Roma Dönemi içlerine dek kullanılmış bir mezarlık alanı olduğunu ortaya koymaktadır.

Bölgede Hellenistik Dönem'e işaret edecek buluntular, Ulaş Tepe'de ele geçen seramik parçalarıyla sınırlıdır (Fig. 43). Antik metinlerin aktarımları ve arkeolojik buluntular arasında karşımıza çıkan bu döneme ait az sayıda veri, Tymandos'un bölgede Hellenistik Dönem'de önemli bir rol üstlenmemiş olduğunu düşündürmektedir.

Tymandos'da antik dönem mekânlarının üzerine konumlanmış veya arkeolojik malzemeyi kullanmış olan kerpiç konutlar ile antik dönem mezarlarının üzerinde yer alan mezar yapılarının varlığı dikkati çekmektedir (Fig. 39 ve 40). Buradan hareketle, Tymandos veya bugünkü adıyla Yassıören yerleşmesinin nasıl değiştiği, geçmişten devraldığı süreklilikler ile kesintilerin neler olduğuna ilişkin soruların yanıtlanmasına dönük olarak projemiz kapsamında ileriki yıllarda da çalışılmaya devam edilecektir.

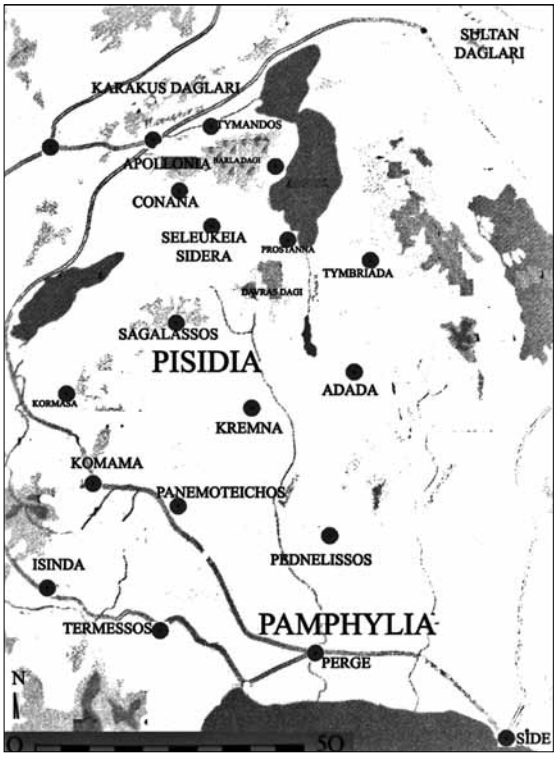

Fig. 1
Map of West Pisidia
(Waelkens 2004)

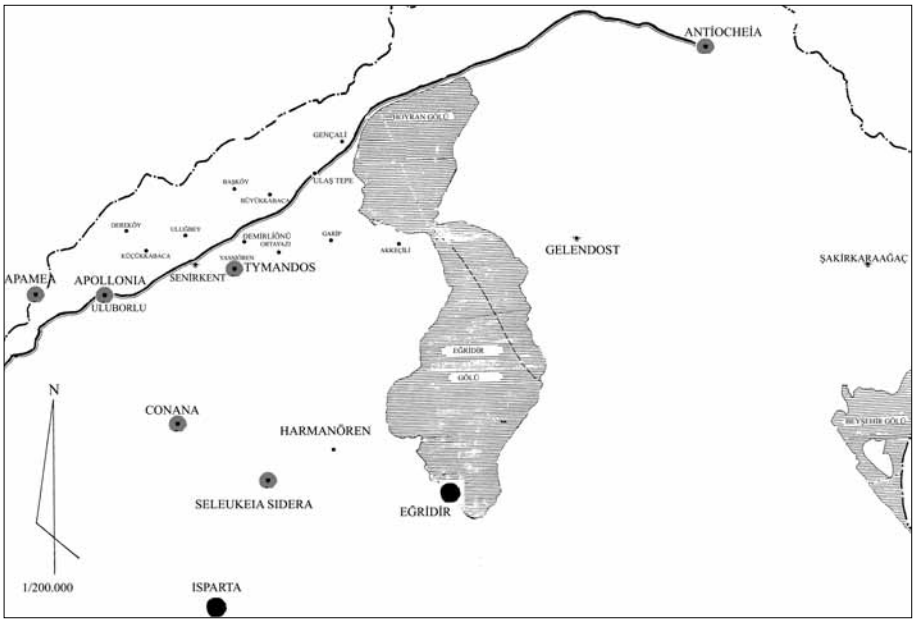

Fig. 2
Map of Northwes
Pisidia (IAS Archive)

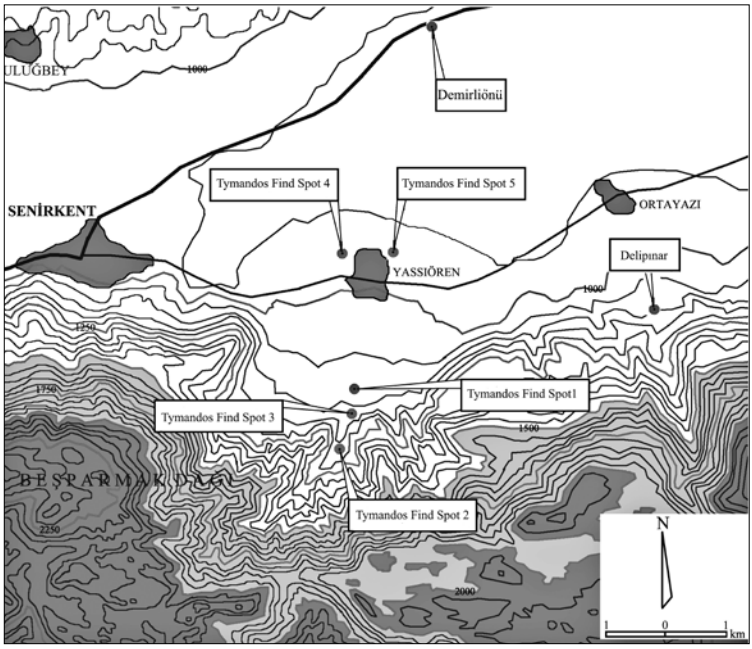

Fig. 3 Tymandos and Territory (IAS Archive, drawn by Dr. K. Temurçin, SDÜ)

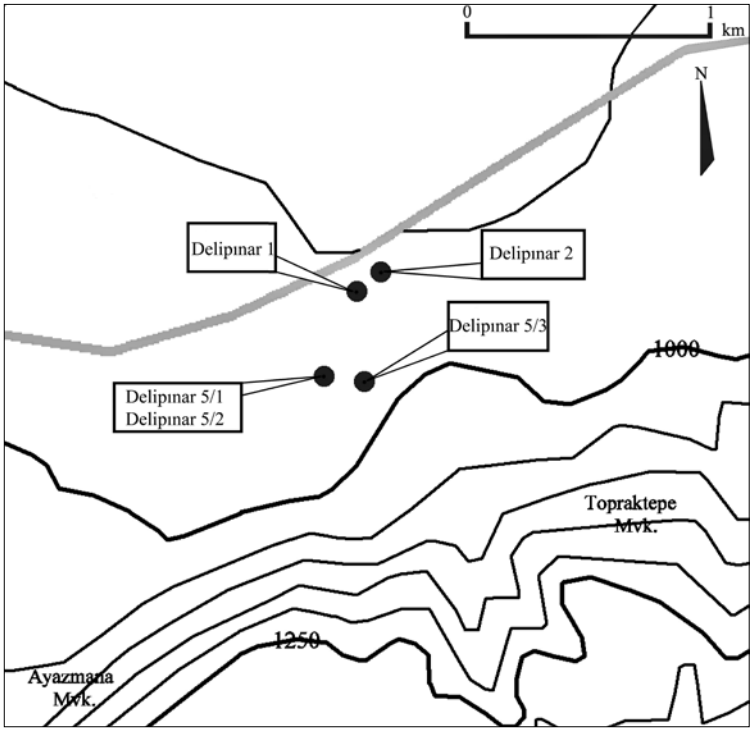

Fig. 4 Delipınar District (IAS Archive, drawn by Dr. K. Temurçin, SDÜ)

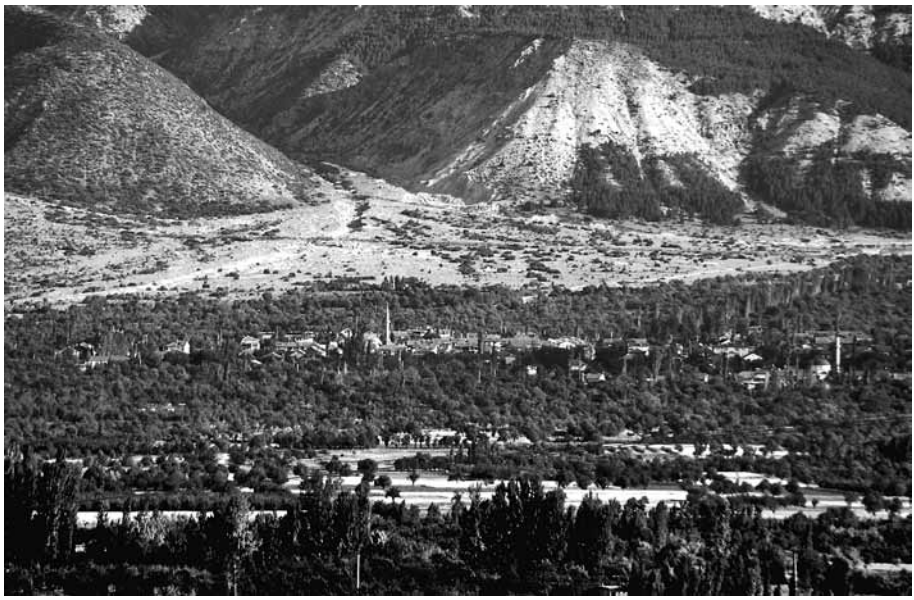

Fig. 5 Yassıören (IAS Archive)

Fig. 6 Yassıören from Ayazma (IAS Archive)

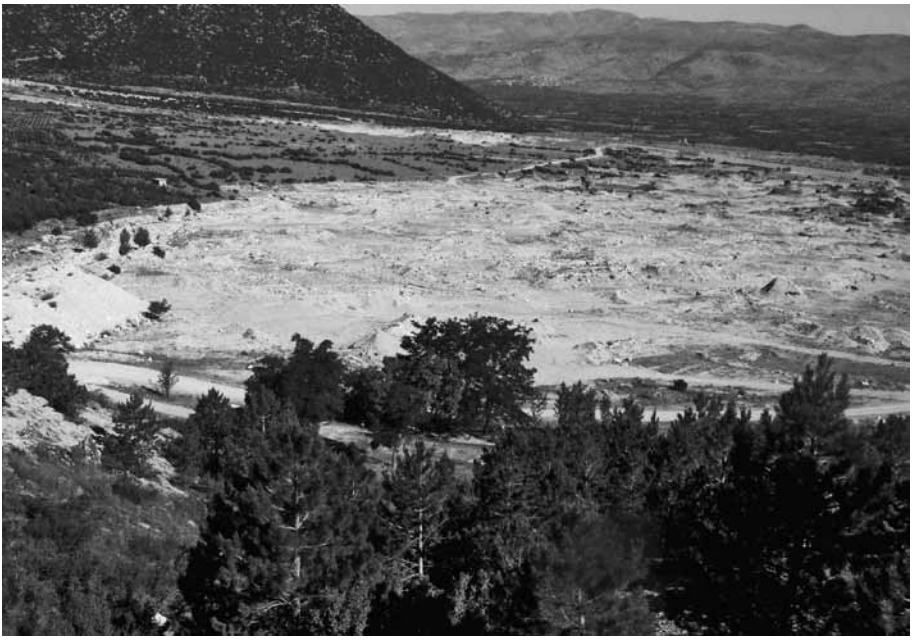

Fig. 7-8 Yassıören – Değirmenderesi District (IAS Archive)

Fig. 9
Yassıören – Değirmenderesi District: Rock-Cut Tombs (IAS Archive)

Fig. 10
Door Stele from Yassıören (IAS Archive)

Fig. 11 Yassıören – Değirmenderesi District: common or a religious building (IAS Archive)

Fig. 12 Yassıören – Değirmenderesi District: roof tile and pithoi fragments (IAS Archive)

Fig. 13
Yassıören – Değirmenderesi District: pottery fragments (1st century BCE) (IAS Archive)

Fig. 14-16
Traditional Houses with Spolia from Yassıören (IAS Archive)

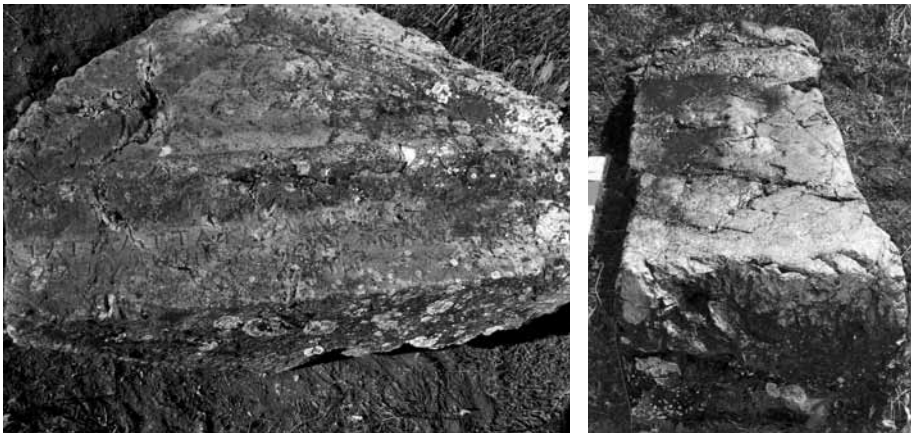

Fig. 17-18 Grave Stones from Yassıören Palamut Cemetery (IAS Archive)

Fig. 19 Yassıören Baba Garkın Mausoleum (IAS Archive)

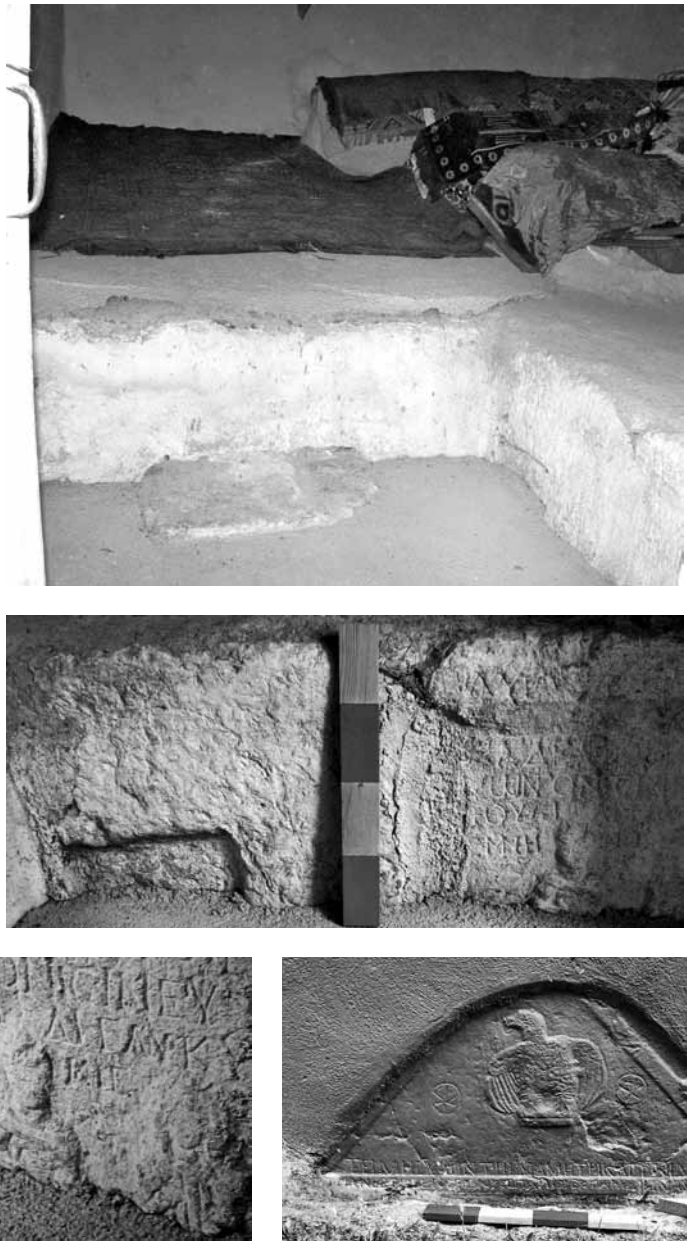

Fig. 20-23 Grave Stones re used at Baba Garkın Mausoleum (IAS Archive)

Fig. 24-27
Yassıören Ancient
Stone Quarry
(IAS Archive)

Fig. 28
Yassıören – Delipınar District (IAS Archive)

Fig. 29
Yassıören – Delipınar District: Tumulus I (IAS Archive)

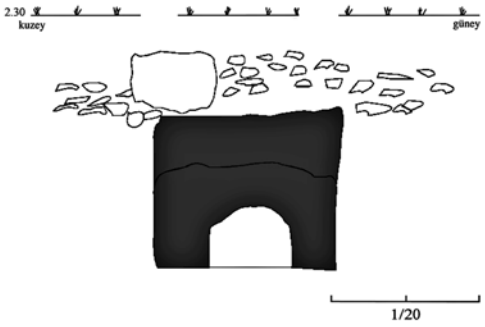
Fig. 30
Yassıören – Delipınar District: Rock Cut Graves (IAS Archive)

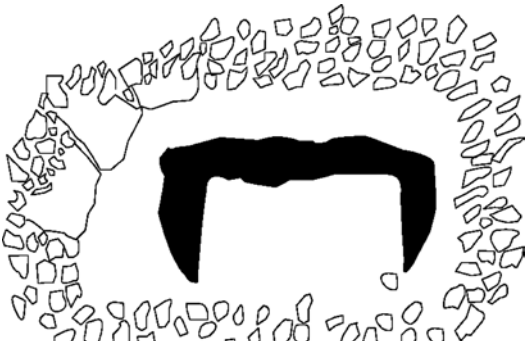

Figs. 31-35
Yassıören –
Delipınar District:
Rock Cut Graves,
no. 5/1 (IAS Archive)

Fig. 36
Yassıören – Delipınar District: Rock Cut Graves, no. 5/2 (IAS Archive)

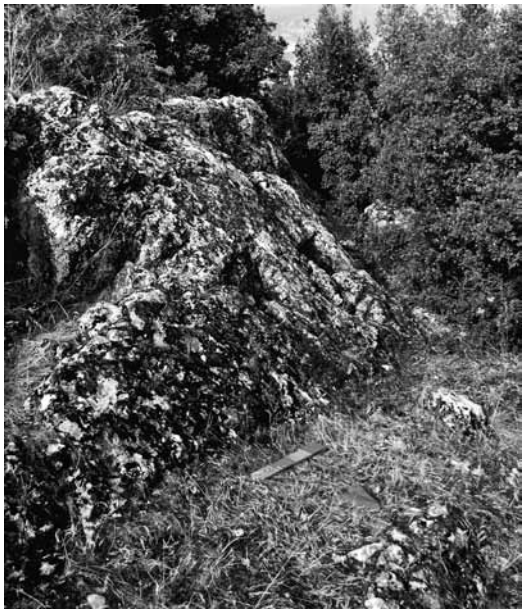

Fig. 37-38
Yassıören – Delipınar District: niches for religious practices (IAS Archive)

Fig. 39
Late Byzantine/ Ottoman Houses at Yassıören Ayazma District (IAS Archive)

Fig. 40
Mausoleum from Yassıören Ayazma District (IAS Archive)

Fig. 41
Ulaş Tepe (IAS Archive)

Fig. 42
Rock – Cut Grave from Ulaş Tepe (IAS Archive).

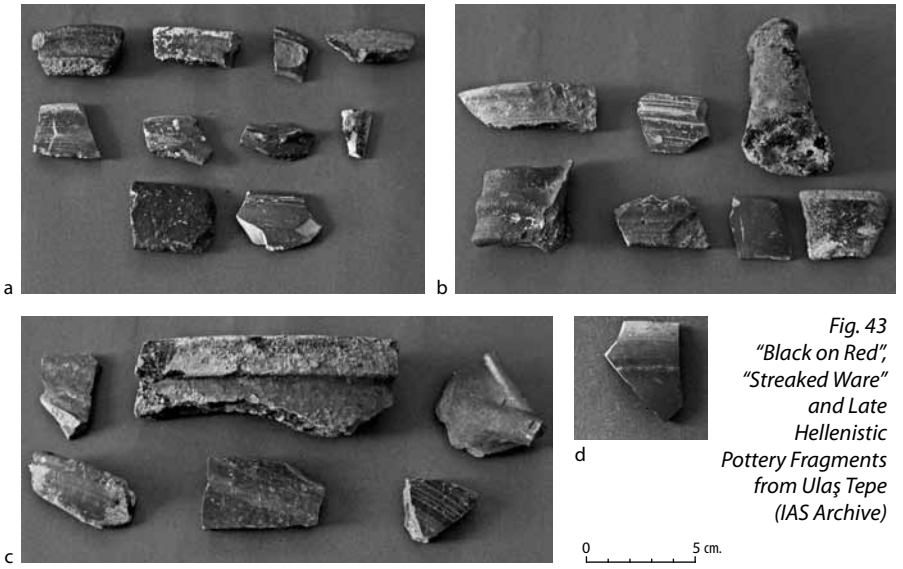

Fig. 43 "Black on Red", "Streaked Ware" and Late Hellenistic Pottery Fragments from Ulaş Tepe (IAS Archive)

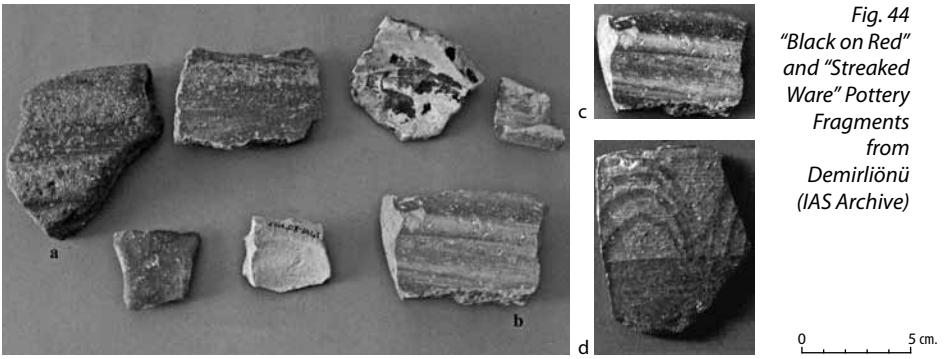

Fig. 44 "Black on Red" and "Streaked Ware" Pottery Fragments from Demirliönü (IAS Archive)

Fig. 45 Çeştepe Tumulus (IAS Archive)

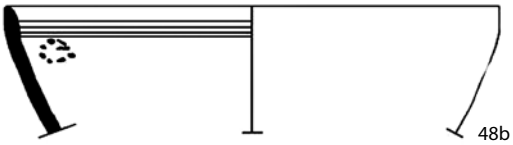
Fig. 46
A Quadrangle Osthotek from Garip Village (IAS Archive)

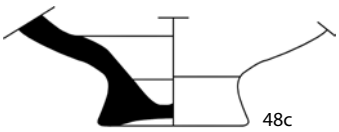

Fig. 47
A Fragment of a Garland Sarcophagus Garip Village (IAS Archive)

Fig. 48a
Pottery Fragment of 1st Century BCE from Değirmenderesi (IAS Archive, by E. Can)

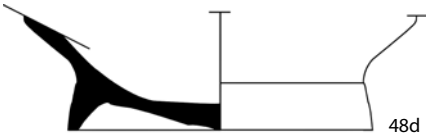

Fig. 48b-d Pottery Fragments of 2nd and 1st century BCE from Ulaş Tepe (IAS Archive, by E. Can)

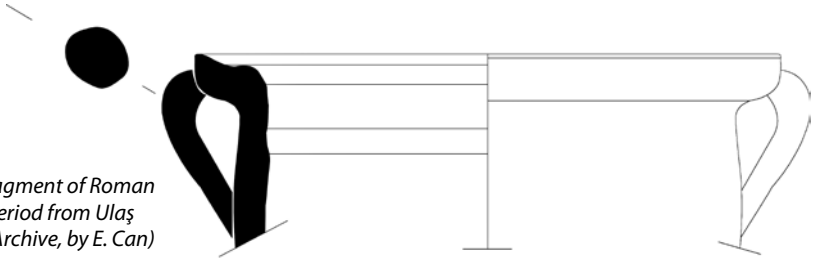

Fig. 48e
Pottery Fragment of Roman Imperial period from Ulaş Tepe (IAS Archive, by E. Can)